

1. Артеменко А. П. Риторичні стратегієми в дискурсі ідентичності / А. П. Артеменко, Я. І. Артеменко, Н. В. Попова // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія «Філософія. Філософські перипетії». – Харків, 2011. № 984. – С. 109-117.
2. Попова Н. В. Риторические стратегемы и конструирование реальности : [электронный ресурс] / Н.В. Попова, Я.И. Артеменко // Вестн. Том. гос. ун-та. Философия. Социология. Политология. 2014. № 2 (26). С. 49–56. – Режим доступа: http://journals.tsu.ru/philosophy/&journal_page=archive&id=1081&article_id=112
3. Фуко М. Дискурс и истина: [электронный ресурс] / Фуко М.– Режим доступа: <http://ru.scribd.com/doc/36260229/>
4. Хазагеров Г. Г. Риторика тоталитаризма: становление, расцвет, коллапс (советский опыт). – Ростов н/Д: Foundation, 2011. – 278 с.
5. Popova N. V. Stratagèmes rhétoriques / Popova N.V., Perchuk A.V. // Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. – № 1116. Серія «Філософія. Філософські перипетії». – 2014. – С. 51-55.

Прохоренко Т.Г.,

канд. соц. наук, доцент,

Харківський національний автомобільно-дорожній університет,

Україна, м. Харків

НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНЖЕНЕРІВ

Викладання соціології в інженерно-технічному закладі вищої освіти має деякі особливості. З одного боку, різко посилюється необхідність формування у майбутніх інженерів соціально-орієнтованого мислення. Справа в тому, що технічна думка, розкриваючи нові горизонти для розвитку суспільства, значно збільшує ступінь відповідальності людини за свою подальшу долю. У зв'язку

з цим істотно зростає роль наукового прогнозування соціальних та економічних наслідків від розробки і впровадження нових технічних і технологічних рішень.

Крім того, відбувається підвищення ролі і значення соціально-психологічних чинників на виробництві, що пов'язано із розширенням і ускладненням інженерно-управлінської діяльності, ускладненням умов колективної кооперованої праці. В сучасних умовах інженерно-технічні фахівці повинні вміти контактувати з людьми в умовах складного (організаційного, техніко-технологічного) виробництва, великої чисельності ділових зв'язків.

Сучасна людина, а тим більше людина з вищою освітою, не може сьогодні розраховувати на успішність своїх дій, не маючи певних знань про соціальне оточення, до якого вона належить, не усвідомлюючи тих сил, які визначають дії і вчинки людей в різних соціальних ситуаціях.

У зв'язку з цим зростає значення викладання гуманітарних дисциплін, в тому числі соціології, в інженерному закладі вищої освіти. Соціологія – одна з молодих галузей знання серед інших суспільних наук. Однак саме соціологія синтезує ці знання, тому що вивчає суспільство в різних формах його прояву: від загальних законів функціонування і розвитку суспільства до поведінки малих груп та окремих індивідів. Соціологія володіє такими методологічними та методичними можливостями, які дозволяють діагностувати стан суспільства, виявляти нормальні і патологічні явища і процеси в ньому, а також пропонує певні способи запобігання останніх.

Крім того, соціологія в силу своєї специфіки пов'язана з іншими гуманітарними і природничими науками, що дозволяє формувати цілісну картину світу інженером. З гуманітарними науками її об'єднує предмет, методологічні принципи і пізнавальні функції. З природничими – наукові методи пізнання і практичні функції. Соціологія звертається до аналізу повсякденного життя людини, його інтересів, потреб, цінностей. Усе це дає можливість фахівцеві уникнути протиріч між теоретичними знаннями і

повсякденним життям, між мотивацією і реальною поведінкою, між прагненнями і способом життя.

З іншого боку, викладання соціології у інженерному закладі вищої освіти ставить перед викладачами ряд проблем, що пов'язано з обмеженістю навчального часу, специфічною мотивацією студентів, переведенням соціології в розряд необов'язкових, вибіркових дисциплін. Це породжує деякі складності. По-перше, в умовах обмеженої кількості годин студенти не отримують цілісне і структуроване знання про дану науку, яка сприймається ними як теоретична, абстрактна наука. По-друге, студенти технічних спеціальностей надають великого значення практичній спрямованості дисципліни, її зв'язкам з майбутньою професією. Останнє найкращим чином реалізується на семінарських заняттях, коли соціологія постає перед студентами в «людському» вимірі. Лекція ж не завжди має такі можливості. По-третє, гарантією успішності засвоєння знань є оперативний контроль, який складно повною мірою реалізувати лише на лекціях.

У таких умовах все гостріше відчувається потреба в інтенсивному розвитку соціології як навчальної дисципліни, інтенсифікації навчально-пізнавальної активності студентів при вивченні соціології. Без цього вона не зможе виконувати свої гносеологічні, методологічні та соціальні функції. В останні роки було багато зроблено для перетворення соціології в рівноцінну, в порівнянні з іншими предметами, навчальну дисципліну. В даний час закінчується екстенсивний етап в її розвитку. Він характеризується постійним розширенням вітчизняної і зарубіжної спадщини, включенням до змісту курсів все нових тем і проблем, виходом численних і різноманітних курсів лекцій, підручників і навчальних посібників. Цей рух вшир триватиме і надалі, що цілком природно.

Звісно ж, що основними напрямками подальшого, переважно інтенсивного розвитку соціології як вузівської дисципліни, є наступні: подолання відставання навчальних курсів від сучасного стану науки, включаючи як вітчизняні, так і зарубіжні її досягнення; спрямованість

навчальних курсів по соціології на конкретне розкриття структури і динаміки українського суспільства, на критичне осмислення трансформацій, які у ньому відбуваються. Без ув'язки соціології із дійсністю не може бути тривалого і стійкого інтересу до неї з боку студентів.

Крім загальнорозвиваючої функції, яка розширює ерудицію студентів, систематизує суму основних понять і категорій, залучає до великих імен і теорій – курс соціології може виконувати функцію актуалізації та певної систематизації життєво важливих уявлень, які залишаються, як правило, в тіні, якщо вони не обговорені, не поставлені в порівняльні контексти. Соціологія має досить серйозні інструменти, щоб перетворювати вивчення навчальної дисципліни в розвиваюче «соціалізуюче» навчання, зокрема, дозволяє студенту побачити й осмислити соціальні процеси, що відбуваються в сучасному суспільстві, функції і можливості вищої освіти, знайти своє місце у системі соціальних зв'язків, обрати активні та успішні життєві стратегії, правильно оцінити можливі перспективи для себе особисто тощо. Ці інструменти соціології – в умінні знаходити, формувати і задавати питання, оперативно аналізувати їх з використанням живого матеріалу.

При визначенні змісту загального курсу «Соціологія» важливо пам'ятати, що студент – це, перш за все людина, яку хвилює не тільки майбутня робота, а й родина, здоров'я, матеріальні проблеми, пошуки свого життєвого шляху, національні та політичні питання та багато іншого. Це різноманіття інтересів вказує на важливість і значущість соціології, наближення її тематики до інтересів і потреб молодих людей. У зв'язку з цим цікава думка американського соціолога Р. Міллса, яка наводиться в багатьох західних підручниках з соціології. Відповідно до неї завдання соціології вбачається в тому, щоб провести людину по мосту від особистих проблем до світових і назад.

Зростання практичної, прагматичної функції соціології обумовлено динамічними змінами соціально-економічної ситуації, розмиванням колишніх ціннісних орієнтацій, які призводять до появи нових моделей поведінки. У

зв'язку з цим особливої актуальності набуває: розвиток адаптаційних здібностей студентів і фахівців до нових соціально-економічних умов; підвищення їх конкурентоспроможності на ринку праці; розвиток умінь працювати в команді, вступати в широкі ділові контакти, вміння налагоджувати між особове та ділове спілкування; ефективно вирішувати конфлікти; в професійній діяльності приймати комплексні рішення, з врахуванням соціальних наслідків тощо.

Інше важливе завдання, яке вирішує викладач соціології в інженерному закладі вищої освіти – необхідність зацікавити студента, показати важливість і корисність вивчення курсу соціології для майбутнього фахівця. Не секрет, що першою, а часом головною і непереборною проблемою для викладачів гуманітарних дисциплін в непрофільних вузах є необхідність переконати студентів, що філософія, соціологія, політологія, культурологія не є предметами-доважками, які обтяжують процес опанування студентами основ своєї професії. Викладач повинен сформулювати свій варіант відповіді на питання студента-прагматика: «А навіщо нам це потрібно?» Причому відповіді не одноразової, а відповіді-методики, яка була б вбудована в процес викладання. Вдала відповідь зможе хоча б в деякій мірі переламати суто прагматичну орієнтацію студентської аудиторії і переконати її в тому, що світоглядні, смисложиттєві, морально-етичні питання також мають право на існування.

Реалізувати вищевказані завдання можна не тільки за допомогою вдосконалення змісту курсу соціології, спрямованості його в практичну площину, а й вдосконаленням методики викладання, впровадженням активного навчання. Останнє характеризується такими ознаками, як примусова активізація мислення, повна залученість студентів в навчальний процес, стійка активність протягом усього заняття, самостійне творче вироблення рішень, висока ступінь мотивації та емоційності всіх суб'єктів навчального процесу, постійна взаємодія студентів і викладачів. Дана модель навчання перетворює студента з пасивного об'єкта, в активного суб'єкта

пізнавальної діяльності. Активні методи, на наш погляд, зовсім не покликані замінити класичні форми і методи навчання у вищій школі, а повинні їх органічно доповнити.

До їх числа можна віднести проблемну лекцію, в ході якої теоретичний матеріал вводиться в формі питань і завдань. Сучасна соціальна реальність і соціологічна теорія надають викладачеві сприятливих можливостей для надання лекції проблемного характеру. Наведемо приклади деяких значущих для соціології теоретичних сюжетів, які можуть стати основою проблематизації лекційного матеріалу: соціальний контроль і свобода особистості, негативні і позитивні аспекти маргіальності, масовість та якість вищої освіти, соціальна підтримка громадян і соціальний паразитизм, позитивні і негативні наслідки міграції та ін.

Реалізація елементів активного навчання забезпечується завдяки використанню методу дискусії під час проведення семінарських занять. Спільними ознаками дискусії є: групова робота студентів, їх активна взаємодія, цілеспрямованість, елементи самоорганізації. Студентам пропонуються на розгляд конкретні ситуації, запозичені з суспільного життя або професійної практики. Вони повинні проаналізувати ситуацію і виробити варіанти вирішення проблеми.

Підтримати інтерес студентів до вивчення соціології можна також використовуючи різні форми навчання. Виступ з повідомленням на семінарі, написання реферату, доповіді на студентську конференцію, складання соціологічного кросворду, виконання тестових завдань, розробка анкети, проведення соціологічного опитування, ведення словника термінів, аналіз текстів класиків соціології – всі ці види діяльності можна запропонувати студентам при вивченні соціології.

Як правило, на одному занятті студент може проявити себе в самих різних формах роботи. При цьому кількість письмових та усних видів робіт повинна бути приблизно однаковою. Справа в тому, що у одних студентів краще виходять усні виступи, тому що вони добре володіють миттєвою

пам'яттю і вміють «піднести» себе аудиторії. Інші студенти не володіють хорошою пам'яттю, проте мають, наприклад, аналітичні здібності і в повній мірі можуть проявити себе при виконанні письмових завдань.

Все це істотно підвищує вимоги до професійно-творчої майстерності викладача, який повинен не тільки досконало володіти матеріалом і вміти налагодити контакт з аудиторією, але і формувати у студентів інтерес і позитивну мотивацію до вивчення свого предмету.

Разумовська Н.Р.,

старший викладач,

Харківський національний автомобільно-дорожній університет,

Україна, м. Харків

ЗАСТОСУВАННЯ КЕЙС-МЕТОДУ (CASE STUDY) У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ У ТЕХНІЧНОМУ ЗВО

Мотивація і залучення учнів на заняттях може бути збільшена за рахунок використання інтерактивних засобів навчання. Студент повинен отримувати інформацію не в готовій формі, а в процесі пошуку і творчого осмислення. Пошук форм, спрямованих на вирішення цієї проблеми, привів до розширення розуміння можливостей кейс-технології у вищій освіті. Кейс-технологія - це інтерактивна технологія для короткострокового навчання на основі реальних чи вигаданих ситуацій. Дана технологія спрямована не стільки на освоєння знань, скільки на формування в учнів нових якостей і умінь. Найбільш поширеними методами кейс-технології є ситуаційний аналіз та його різновиди: аналіз конкретних ситуацій, ситуаційні задачі і вправи, кейс-метод (Case Study).

Навчання на основі кейс-методу – це цілеспрямований процес, побудований на всебічному аналізі представлених ситуацій, обговорення у формі відкритих дискусій і вироблення навичок прийняття рішень. Самі кейси представляються студентам в різних видах: друкованому (з включенням в